

Les jornades es duen a terme el segon dimecres de cada mes i s'hi apleguen persones procedents de diferents àmbits, com ara historiadors, restauradors, col·leccionistes i antiquaris, amb la idea d'analitzar i catalogar una peça prèviament proposada. La diversitat de punts de vista, derivada de la diferent procedència dels assistents, opera a favor d'un debat enriquidor, que permet abordar de manera global i multidisciplinària la catalogació de la peça. En aquesta ocasió, la peça protagonista va ser una caixa de mariner del segle XVIII.

Associació
per a l'estudi
del moble

Data: 07 de novembre de 2006.

Autor/s de la fitxa: Àngels Creus Tuebols.

Nom genèric: civil. Domèstic.

Nom de l'objecte: caixa de mariner.

Datació: segle XVIII, finals.

Lloc de construcció: Catalunya.

Qualitat: bona.

Mides totals: 113 x 47 x 46 cm.

Materials: fusta de ribera com a fusta principal. Pi per a algun llistó. Ferro per al pany, per a l'escut del pany, per a les naies i per a la clau. Guix. Cola de pells. Pigments. Oli.

Sistema de construcció: estructura formada per quatre posts emmetxades a mitja fusta. Tapa feta en una sola post amb dos llistons clavats als extrems i sostinguda per quatre naies. Fonadura amb veta de costat a costat clavada al buc. A cada extrem inferior duu clavat un llistó que fa la funció de peu. Compartiment interior fet en dues posts clavades i amb una tapa.

Tècniques decoratives: pintura a l'oli. Forja.

Elements representats: Sant Anton de Pàdua. Verge del Carme amb el Nen. Sant Miquel i el *Quis ut Deus*. Cel estrellat. Núvols. Muntanyes. Tarongers. Volcà en erupció. Rosa dels vents.

Descripció: buc paral·lelepèdrec rectangular amb tapa i compartiment interior, tot decorat amb pintures a l'oli sobre un fons blavós.

La tapa és lleugerament convexa, un xic volada i s'uneix al cos del contenidor mitjançant quatre naies. Per la part exterior està pintada amb un to blavós. Al revers, mostra una iconografia de temàtica religiosa amb Sant Anton de Pàdua, la Verge del Carme amb el nen Jesús i Sant Miquel amb el *Quis ut Deus*, tot dins d'un fons paisatgístic de cel estrellat, núvols, muntanyes i tres tarongers. A cada extrem de la tapa duu clavat un llistó de secció rectangular que fa de guardapols. Centrada, a la part superior, duu un suport amb la baga per tancar el pany.

Al frontal s'hi representa una escena amb un gran volcà en erupció dins d'una el·lipse oberta per les dues parts, la superior i l'inferior. Centrat a dalt, hi apareix l'escut del pany en forma

romboïdal amb una clau.

Els costats estan decorats amb una rosa dels vents dins d'un cercle blanc amb fons de color ataronjat. A la part superior, a cada costat, té un llistó clavat de secció rectangular amb els extrems rebaixats que fan d'agafadors.

L'interior està tenyit i duu a la peça del frontal, el pany. Al costat dret té un compartiment amb una tapa guarnida amb un ram de flors dins el fons blavós. El cantell superior de l'interior del buc, com els de la tapa del compartiment interior, com el dels dos llistons dels extrems de la tapa, estan pintats en el to ataronjat.

El darrere, en el to blavós. Dos llistons clavats a la fonadura, també de secció rectangular, fan de peus.

Estat de conservació: bo.

Restauracions: els llistons de pi, els agafadors del costats, el pany i l'escut són posteriors. Algun retoc a la capa pictòrica.

Estudi: aquesta peça ens la presenten els seus propietaris per saber-ne l'època i l'estil. Ens expliquen que la van comprar en un antiquari ja fa uns quants anys. Les caixes pintades de mariner apareixen a Catalunya abans del segle XVIII, però d'aquest segle han arribat en un nombre considerable. Els mariners les feien servir per guardar-hi les pertinences en les llargs viatges. Generalment, segueixen la mateixa estructura que les caixes tradicionals de l'època. Se'n troba alguna decorada amb talla incisa, però són casos aïllats. La pintura sol ser de caire senzill, on s'hi representen sovint escenes populars de temàtica amorosa. Però també se'n troben, com en aquest cas, amb iconografia religiosa, que, pel seu format, bé les podríem relacionar amb els exvots, sinó fos per la falta de rigor a les escenes. Estan pintades a l'oli i no al tremp d'aigua, ja que dins d'un vaixell s'haurien malmès. Les de les col·leccions mallorquines són molt semblants a les catalanes, però en d'altres indrets del món, fins i tot en indrets d'interior, també se'n troben. En un dels seus llibres, Pío Baroja fa una referència a uns successos ocorreguts al 1860 trets d'un manuscrit del diari del capità biscaí Abaroa: "*Otro agravio para mí grande fue el*

quemar un arca rota, en cuya tapa, por la parte interior, se veían tres carabelas o galeones, pintados. Yo le oí decir a mi padre que aquellos buques los había mandado un antiguo Embil, capitán de navío, antepasado nuestro." A un altre apartat del text, també hi diu: "*En los momentos de descanso los nuevos tripulantes del negrero se observaban unos a otros, sentados en sus cofres, o en los paquetes de cuerdas...*", cosa que ens indica que a mitjan segle XIX encara se'n troben en ús als vaixells.

Circulen diferents teories sobre qui les pintava, i el que representen. Una diu que eren les dones qui les encarregaven a un artesà per al marit, a semblança de les estampes que decoraven la seva llar. Una altra, que eren els mateixos mariners els que les decoraven al llarg del viatge, però tot això encara està per investigar a fons. Quan estudiem la iconografia d'aquesta peça, veiem que tots els elements representats simbolitzen d'alguna manera el mar, amb tota la magnificència que l'envolta, i la dèria dels mariners per a ser protegits i per a tornar a casa sans i estalvis.

Sant Anton de Pàdua que invoca el salvament dels naufragats. Representat amb els seus atributs: l'hàbit franciscà, el llibre en una mà i un ram de lliris a l'altra. La Verge del Carme i el nen Jesús beneït, que és la patrona dels mariners, en aquest cas no duu el vestit marró, sinó que tant ella com el nen van guarnits amb vestits de festa, però duu els escapularis com a atribut.

Sant Miquel és l'acompanyant de les ànimes a l'eternitat. Amb les ales, l'espasa, el drac abatut i, com és habitual, amb l'aspecte més de cavaller que de sant. En aquest cas no duu l'escut, però amb la mà esquerra ens assenyalava el *Quis ut Deus* (cap poder no pot prevaldre contra Déu, ell sempre té l'última paraula), que és el significat del nom hebraic de l'arcàngel Sant Miquel.

Al fons figura el cel estrellat al·legòric del principi masculí i de l'esperit. Les estrelles i el cel blau, juntament amb els tarongers, símbols de la felicitat, són elements del repertori repetitiu d'aquest tipus de caixes. Com la rosa dels vents que guarneix els costats i el volcà del frontal.

[Fitxa 6]

El sistema constructiu, encara que de manera més senzilla, segueix la tècnica de les caixes tradicionals de les cases; una estructura formada per quatre posts emmetxades, amb tapa subjectada per naies i fonadura clavada. La fusta, com que està pintada, se'n fa difícil d'identificar, és una fusta de ribera possiblement d'alba. La forma de la tapa, lleugerament convexa, és la característica que adopta en aquestes peces. A la part interior superior, duen una petita motllura que feia d'acabament, que en aquest cas s'ha perdut. El pany es veu massa gran per a aquest tipus de caixa i s'aprecia manipulada. Els claus que el fixen són de forja. L'escut del pany, romboïdal, tampoc no sembla l'original, es veuen marques d'un escut anterior, encara que aquest, junt amb els de forma de cor, són els d'ús més freqüent en aquesta tipologia. Els dos llistons que fan d'agafadors igualment són posteriors a l'obratge del moble, però segurament els duia similars, és un element que les caracteritza i testimonia el fet de ser

transportables. A vegades se'n troben amb nanses senzilles de ferro.

A la capa pictòrica, hi observem algun retoc posterior.

Finalment, diem que és una caixa de mariner de ric repertori pictòric pintat a l'oli que segueix les tècniques constructives del segle XVIII. La datem a Catalunya, a finals del segle XVIII.

Localització actual: Barcelona, col·lecció particular.

Bibliografia: Mónica Piera, Albert Mestres, *El moble a Catalunya, l'espai domèstic del Gòtic al Modernisme*. Mariona Font Batlle, *Les cases del mariner* i el treball de recerca a la Biblioteca del CPCPTC, *Las caixes de mariner records, vivències i il·lusions*. Arxiu històric i Museu Fidel Fita, *La col·lecció de caixes de mariner del Museu d'Arenys de Mar*. Fitxes del Museu Municipal Cau de la Costa Brava. Louis Réau, *Iconografía del Arte Cristiano*. Pío Baroja, *Los Pilotos de Altura*.

Peces similars: Museu d'Arenys de Mar, Museu Municipal Cau de la Costa Brava, Museu Maricel de Sitges, etc.

Fotografia: arxiu de l'Associació.